

Ook de normaalschool verhuisde mee en zou er blijven tot ze in 1920 verplaatst werd naar Mechelen-aan-de-Maas (Maasmechelen).

In de loop van de 19de eeuw was het Klein Seminarie een Vlaams bastion. Een belangrijke stimulans voor de V.B. binnen de muren was het letterkundig genootschap *Utile Dulci*, gesticht door de jonge filosofieprofessor Louis B. Rubens (1820-1899). In de beginjaren was er een hechte band met *Met Tijd en Vlijt* uit Leuven. Contactfiguren hiervoor waren onder anderen **Konstantijn Bogaerts**, in 1840 voorzitter van *Met Tijd en Vlijt* en tot in 1844 directeur van de aan het Klein Seminarie verbonden normaalschool, en **Jan B. Janné**, tot 1849 leraar Nederlands aan het Klein Seminarie. Rond 1860 verwaterden deze contacten, mede doordat *Met Tijd en Vlijt* een meer politieke koers ging varen.

Het doel van *Utile Dulci* was het bevorderen en verspreiden van een betere kennis van de Vlaamse taal in de eigen kring, het Klein Seminarie en daarbuiten. Voor de Franse taal werd er in 1846 een soortgelijk genootschap opgericht, de *Société littéraire*, ook wel *Académie française* genoemd. Over de activiteiten van deze Franstalige tegenhanger zijn we echter nauwelijks ingelicht, omdat er geen archieven bewaard zijn gebleven. Op 17 augustus 1847 trad het genootschap voor het eerst officieel naar buiten, ter gelegenheid van de plechtige prijsuitdeling, met een gedicht over de overplaatsing van het Klein Seminarie naar Sint-Truiden.

Na 1850 waren het meestal leraars Nederlands die voorzitter van *Utile Dulci* werden. Achtereenvolgens waren dit J.L. Peeters (1850-1860), P. Van Schillebeecks (1862-1870), G. Leën (1870-1874), P. Kerkhofs (1874-1876), L. Schoolmeesters (1876-1883), L. Vleugels (1883-1886), J. Erkens (1886-1890), F. Pennings (1890-1897) en J. Leunissen (1897-1910). Van Schillebeecks gaf *Utile Dulci* een nieuw elan in de jaren 1860. Vanaf 1867 werd er jaarlijks op het feest van de directeur een Nederlands toneelstuk opgevoerd, dat ook voor buitenstaanders toegankelijk was. Op de prijsuitreiking van 1869 was *Utile Dulci* present met een tweespraak, "In Vlaanderen Vlaams", waarin de verfransing van het middelbaar onderwijs werd gehegeld. Daarnaast was er telkenjare ook een Toon- en Letterkundig Feest in februari. De leden van *Utile Dulci* konden bovendien hun creativiteit nog kwijt bij andere gelegenheden als het Sint-Catharina- of sinterklaasfeest. Deze toneeltraditie zou tot ver in de 20ste eeuw blijven voortduren, met leraren als Leo Stulens en de latere directeur Albert Baeten als drijvende krachten.

Op het einde van de 19de eeuw werd de Vlaamse werking geïntensifieerd. Op de eerste plaats was er het inspirerende voorbeeld van mensen als **Martinus-Hubertus Rutten**, inspecteur en later bisschop van Luik, **Guido Gezelle** en **Hugo Verriest**. Bovendien waren er de gouddagen tijdens de grote vakantie, regelmatig georganiseerd vanaf 1886. Zij

hielden het enthousiasme erin en brachten nieuwe inspiratie, zoals het overal Nederlands spreken tijdens de vakantie, briefomslagen met Vlaamse strijdleuzen enzovoort. In 1883 werd binnen Utile Dulci de Vlaamsche Snelspraak opgericht, waarin men een improvisatie van vijf minuten moest houden over een opgelegd onderwerp. In 1886 werd de bibliotheek van het genootschap nieuw leven ingeblazen. Verouderde werken werden afgevoerd en nieuwe werden aangekocht, vooral van katholieke Vlaamse schrijvers.

1883 betekende ook een mijlpaal voor het onderwijs in de Nederlandse taal: in dat jaar werd in alle klassen het aantal lesuren Nederlands verdubbeld; van een op twee uur per week. Daarbuiten was het Frans echter nog steeds troef, zowel in het onderwijs van de andere vakken als in het parascolaire leven. In 1888 kwam de kentering. In januari verscheen het flamingantische studententijdschrift *De Kabouter uit het Land van Loon* (alias Limburg). Hoofdredacteur Bieken van Hei (pseudoniem van Lodewijk Plessers) hekelde de taaltoestanden in het Seminarie.

Na 1900 werd het aantal lesuren Nederlands van 2 op 3 uur per week gebracht. Maar dit kon de Vlaamse verzuchtingen niet stillen. In de jaren voor 1914 waren er dan ook regelmatig spanningen tussen Vlaamsgezinden en Franstaligen, tussen Vlaamsgezinden en de directie. Utile Dulci bleef hierbij opvallend op de achtergrond. Het genootschap volgde wel de politieke V.B., maar nam er niet actief aan deel. Men huldigde het principe van het cultuurflamingantisme.

Pas na de Eerste Wereldoorlog werden de Vlaamse wensen ingewilligd: vanaf 1919 werden op de laagste twee klassen alle lessen in het Nederlands gegeven en vanaf 1930 was er een totale ontubbeling van alle lessen voor alle klassen, in een Vlaamse en een Franse afdeling. Het duurde nog tot 1961 vooraleer de Franstalige afdeling volledig werd opgedoekt. Het Klein Seminarie rekruteerde immers elk jaar een 100-tal Waalse humanioraleerlingen.

Na de Tweede Wereldoorlog stierf Utile Dulci een stille dood. De Vlaamse vlam werd nu brandend gehouden door de **Katholieke Studentenactie – Jong Vlaanderen** (KSA), die vanaf 1932 de studenten begeesterde, vooral onder impuls van de Leuvense hoogleraar magister Philips. Zo was er ook jarenlang het provinciale KSA-secretariaat in het Klein Seminarie gevestigd, met Paul Daenen als laatste verantwoordelijke, voor het rond 1970 naar de Hasseltse Vaarstraat verhuisde.

Globaal kan men stellen dat in de 19de eeuw het Klein Seminarie in Limburg een voortrekkersrol speelde, vooral dan met het genootschap Utile Dulci, maar dat gaandeweg deze instelling achteropliep. In de 20ste eeuw zien we dat aan de Vlaamse verzuchtingen slechts schoorvoetend wordt tegemoetgekomen en blijft het Klein Seminarie veel

langer dan elders een tweetalige instelling.

LITERATUUR: M. Hanson, 'Het kleinseminarie van het bisdom Luik: bakermat van de Vlaamse Beweging in Limburg', in *Historische bijdragen over Sint-Truiden*, nr. 4 (1984), p. 193-212; – id. 'Utile Dulci. De Vlaamse lettergilde van het klein-seminarie te Sint-Truiden in de 19de eeuw', in *Limburg*, jg. 63 (1984), p. 34-37, 101-105 en jg. 65 (1985), p. 1-7, 142-145; – L. Festraets, *De opleiding in het Klein-Seminarie van Sint-Truiden, met speciale aandacht voor de religieuze aspecten, 1843-1914*, KUL, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1989; – M. Hanson, *Van Frans naar Nederlands. De taalsituatie in het Limburgs middelbaar onderwijs 1830-1914* (Maaslandse Monografieën, nr. 49, 1990); – R. van Laere, 'Het Klein Seminarie vanaf het ontstaan tot 1940', in *Omzien in dankbaarheid: 150 jaar katholiek onderwijs in de abdij van Sint-Truiden*, 1992, p. 12-56; – M. Kellens, 'Het Seminarie na 1940', in *Omzien in dankbaarheid: 150 jaar katholiek onderwijs in de abdij van Sint-Truiden*, 1992, p. 57-107.

MARTIN KELLENS